

הפרק על הנביא מוחמד

סיכום מס' 4 – הנביא מוחמד

מקורות המידע על מוחמד ובמיוחד הביוגרפיה של אבן אצחאק

מקורות מידע על מוחמד¹

1. **הקוראן** – המקור החשוב והקדוש ביותר, אבל לא מתאפיין בהצגה מסודרת וכרונולוגית של המידע על מוחמד, קופץ מתקופה לתקופה ומוסר מידע חלקי מאוד.

2. **חפירות ארכיאולוגיות** – אומנם מספרן נמצא בעלייה, אבל לא ניתן לערוך חפירות כאלו במכה ובאל-מדינה, ובמקומות אלו מתבצעים מדי פעם שיפוצים שרק פוגעים בממצאים ארכיאולוגיים.

3. **הביוגרפיה של אבן אצחאק** – המקור החשוב ביותר עליו יפורט בנפרד.

4. **ספרות מוסלמית כללית** – ספרים שהוקדשו לערי הקודש, מילונים גיאוגרפיים, ספרי ביוגרפיות של חברי הנביא וקבצי שירה. חלק גדול מאלו קיים ככתבי יד, ועוד לא נחקר ופורסם.

מיהו אבן אצחאק?

היסטוריון ערבי מוסלמי יליד העיר אל-מדינה 704 לספירה (זמן רב לאחר מותו של מוחמד), מת בשנת 768 לספירה. סבו היה יהודי. הוא בא ממשפחה שעסקה בחדית'ים – מסורות בע"פ שהועברו על מוחמד באמצעות אנשים שהיו מקורבים אליו ("צחבה"). חדית' היא מסורת אודות דברים שמוחמד אמר, עשה או שתק ומכאן שהסכים למה שנאמר בנוכחותו. יש מסורות רבות שחלקן לא נכונות בשל העובדה שהועברו בע"פ, או בגלל אנשים שזייפו חדית'ים כדי להכניס לאסלאם את האידיאולוגיה שלהם. הוא עצמו אסף מסורות רבות בע"פ אודות הנביא מוחמד וקיבץ אותן לביוגרפיה (בערבית "סירה") שאינה נמצאת

¹ תולדות האסלאם ומדינות המזרח התיכון בעת החדשה בעריכת פרופ' ליאת קוזמא, רכס 2018, עמודים 17-20.

בידינו. יש לנו מהדורה מצומצמת של אדם בשם **אבן השאם** שמתבססת על אבן אצחאק.

אבן אצחאק

מאפייני הביוגרפיה של אבן אצחאק

1. לא מדובר בספר היסטוריה אלא בקובץ של מסורות מהמאה הראשונה של האסלאם שסודרו באופן כרונולוגי. כללית הוא לא חי בתקופת הנביא אך לא מדובר במרחק רב בינו לבין המסורות בהן עסק. יחד עם זאת חלק מהמסורות אינן בהכרח מהימנות.

2. הביוגרפיה חורגת מטווח חייו של מוחמד – מתחילה בבריאת העולם, נביאים שחיו לפני מוחמד וגם אירועים שהתרחשו אחרי מותו כמו תולדות הח'ליפים ששלטו אחריו.

3. החלק המרכזי, הבולט והמשמעותי ביותר – סיפורי הקרבות בין המוסלמים לאויביהם בתקופת שהותו של מוחמד באל-מדינה. (622-630).

4. הביוגרפיה מבליטה את סיפור חייו של מוחמד כמי שנרדף ע"י אויביו משבט קוריש, ניצל בזכות אללה, עוזב לאל-מדינה ושם הוא מקים אימפריה מוסלמית.

5. חלק גדול מהביוגרפיה נושא אופי סגנוני של תיאטרון – קטעים דרמטיים למדי.

6. לא מדובר בספרות קדושה של ביוגרפיות, אולם היא חשובה ונערצת מאוד בקרב המוסלמים.

נקודות חוזק בביוגרפיה

1. הופעה של רשימות שמיות, למשל אלו שהשתתפו בקרבות. לרשימות אלו ערך היסטורי רב. על חלקם, אנו לא יודעים ממקורות אחרים.

2. מידע רב על מבנה החברה השבטית, הנהגתה ובריתות שבטיות, יחסי שבטים ביישובי הקבע ובמדבר, מקורות מחיה, תמורות פוליטיות.

3. הביוגרפיה מסודרת, כרונולוגית, וקרובה יחסית (בהשוואה לביוגרפיות אחרות) לתקופת חייו של הנביא.

נקודות חולשה בביוגרפיה

1. עריכה בעייתית של ידיעות על מוחמד – חיבור כמה ידיעות לידיעה אחת ולמעשה יצירה של ידיעה חדשה ממספר מקורות, תוך התעלמות מסתירות והבדלים ביניהם.

2. התבססות על ידיעות שנוצרו בחברה מפולגת פוליטית ודתית, ומכאן בעיה של אמינות בחלק מהמסורות.

3. דלות במידע ונתונים מוצקים על הפוליטיקה, החברה והכלכלה של אותה תקופה.

הביוגרפיה של מחמד שנכתבה במקור ע"י אבן אצחאק, הייתה בסיס
לביוגרפיה אחרת שנכתבה ע"י אבן השאם ותורגמה לעברית ע"י
פרופ' יוסף יואל ריבלין, אביו של נשיא המדינה – ראובן ריבלין

סיכום זה נערך בידי המורה גיל חנן מבה"ס הריאלי העברי בחיפה.